

ÖZBEK TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDA ZAMAN BİLDİREN KELİMELERİN EŞ DEĞERLİĞİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Fatma Açık*

Özet: Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi doğuda Moğolistan ve Doğu Türkistan özerk bölgesinden batıda Arnavutluk'a kadar uzanan çok geniş bir sahada ana dili olarak konuşulan ve yazılan Türk dilinin iki lehçesidir. Bunlardan Özbek Türkçesi, Türk lehçelerinin güney-doğu grubuna, Türkiye Türkçesi ise güney-batı grubuna girmektedir. Türkiye Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasında bir takım farklılıklar vardır. Türkiye Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasındaki ayrılıkların büyük bir bölümünü ses farklılıkları meydana getirmekle birlikte anlam ve fonksiyon bakımından da farklı eş sesli kelimelerin ve etkileşim halinde buldukları toplumlardan alıntı kelimelerin de rolü yadsınamaz.

Bu bildiride, Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasında zaman bildiren kelimelerin eş değeri bakımından karşılaştırmalı bir çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi, zaman kavramları, kelime eş değeri, **Comparison of words concerning to lexikalische Aquivalenz Concept of Time Name between Turkish spoken in Turkey and Uzbek**

Abstract: Turkish and Uzbek language are two dialect of Turkish language which is spoken and written language in very large area from Mongolia to East Turkestan otonom Region in east and towards Albania in west. Of these, Uzbek Turkish dialect, is belong to south-east group of Turkish dialect and Turkish of Turkey is belong to south-west group.

There are some differences between Turkish of Turkey and Uzbek Turkish. The main deviation is difference of sound. In addition to that, there are some differences related to semantic, function and some words taken from society they are interacted

In this talk, comparison of words concerning to lexikalische Aquivalenz concept of time and place name between Turkish spoken in Turkey and Uzbek Turkish being made.

Keywords: Uzbek Turkish, Turkey Turkish, Concept of Time, lexikalische Aquival

* Gazi Üniversitesi, Türk Dili Bölümü fatmaacik1@yahoo.com (II. Türk Dünyası Uluslararası Kültür Kongresi, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü ve Türk Dil Kurumu 2010)

GİRİŞ:

Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve nihayetinde Türkiye Türkçesi adını alan Anadolu coğrafyasında konuşulan lehçenin başlangıcını 13. yy kadar götürebiliriz. Özellikle Osmanlı Türkçesi döneminde ağırlıklı olarak Arap ve Fars dillerinden, 19yy ile birlikte İtalyan ve Fransız dillerinden ödünçlemeler yapıldığı bilinmektedir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte İngiliz dilinden ödünçlemeler yapılmasına yönelik bir seyir takip edilmiştir.

XX. yüzyılın başlarında özellikle İlminskiy, Ostroumov gibi Rus Türkologların telkin ve teşebbüsleriyle meydana getirilen Özbek yazı dilini Çağatay Türkçesi ve öncesindeki Harezm Türkçesine dayandırdığımızda Özbek Türkçesinin tarihini de 13 yy. olarak gösterebiliriz. Türkçenin güney-doğu grubunda yer alan bu lehçe üzerinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi öncesinde ağırlıklı olarak Fars ve Arap dillerinden yapılan ödünçlemeler görülür. 20.yyyla birlikte Rusça ödünçlemeler ağırlık kazanır.

Özbek Türkçesi için Taşkent'te konuşulan ağız temel alınmıştır. Böylece Kıpçak ve Oğuz Türkçesinden uzak bir yazı dili ortaya çıkmıştır. Bugün Özbekistan'ın Harezm bölgesinde Türkmen Türkçesine, Fergana vadisinde Kazak Türkçesine yakınlık gösteren Özbek Türkçesi adı altında farklı farklı konuşma biçimleri mevcuttur. Bu farklılık zaman zaman yazı diline de yansımaktadır.

Bu çalışmada Türkçenin iki farklı kolunda yer alan Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasında zaman ifadesinde kullanılan kelimelerin eş değerliği bakımından karşılaştırması yapılacaktır.

Bu karşılaştırma şu başlıklar altında yapılacaktır:

1. Ses ve anlam açısından aynı olan kelimeler
2. Kısmen sesçe veya anlamca farklılık gösteren kelimeler
3. Şekilce aynı anlamca farklılık gösteren kelimeler
4. Yabancı kökenli kelimeler
5. Ses açısından ayrı olan kelimeler:

1. Ses ve anlam açısından aynı olan kelimeler: Burada Özbeklerin kullandığı Latin alfabesinde yer alan “q, w, x ve yuvarlak a” sesleri ile bizim kullandığımız Latin alfabesinde “ş, ç, o” şeklinde gösterilen “sh, ch, o” seslerinin oluşturduğu farklılıklar dikkate alınmamıştır.

OQSHAM (T): Akşam

“Bu oqshom uch xuro‘z o‘tgandan keyin g‘ung‘ir-chung‘ir ovozdan uyg‘onib ketdim.” (Mening O‘g‘rigina Bolam:205)

OY (T): Ay

“Ekabir ikki oyga otpuska olib keldi.” (Bahor O‘tdi:296)

BAHOR (F): Bahar

“Erta bahorda ularning tug‘ay deb turgan sigirini o‘g‘irlab ketishdi.” (Ona: 254)

BUGUN (T): Bugün

“Bugundan boshlab oilamizda farovonlik sari bir qadam qo‘yildi.” (Qizil Almo:334)

CHOG' (T): Çağ

“Uning yoshlik chog‘idagi ko‘zlarini eslatardi... (Vido:226)

DAQIQA (A): Dakika

“U bir daqiqa qo‘y-qo‘zilarning marashiga quloq solib tushini o‘ylab o‘tdi.” (Vido:231)

DARHOL (F): Derhal, hemen

“U darhol tormozni bosibdi.” (Qizil Almo:303)

HAFTA (F): Hafta

“Haftasiga uch marta qatnaydigan bo‘lsam, o‘lib bo‘laman..”. (Bahor O‘tdi:297)

QISH (T): Kış

“Qish chiqib, mart oyi oxirlab qolgan kunlarning biri edi.” (Dadasi Bilan Navarasi:242)

SANA (A): Sene

“Sanam ammammi buzog‘iday qarab turasanmi?!” (Xachcha Bu: 341)

SOAT (A): Saat

“Kechasi soat uchda nevaram shahar uyimizga telefon tsilib dadasiga ahvolimni aytganida, u go‘yo Qibrayga uchib kelgan edi.”(Borsa Kelmas Darvozasi: 360)

SONIYA (A): Saniye

“Har bir daqiqa, har bir soniyani unsiz faryod bilan kuzatar edi.”(Nuqta: 262)

TARIX (A):Tarih

“Bir nuqtaning tarixi, qadri va mavqei ana shunday.” (Nuqta: 272)

YOZ (T):Yaz

“Yozlik muallimlar qursi ochilub, yoz vaqtida muallimlarga har xil ta‘lim yo‘llar boshlandi”.(Doktor Muhammadiyor:205)

YIL (T):Yıl

“Ikki yil badalida stipendiyasini tejab-tergab, bir gal bahorda, bir gal qishda Qarshiga kelib ketdi.” (Bahor O’tdi:287)

2. Kisman sesçe veya anlamca farklılık gösteren kelimeler: Büyük zaman aralıklarını gösteren kelimelerin kısmen ses açısından farklılık gösterdiği görülmektedir:

ASR (A): Asır

“Sen ham bu asrdan muciza kutib yasharding.” (Ozod Qushlar :276)

BARVAQT (F ön ek+ A): Erken

“Men kecha bu yerga barvaqt kelgan edim.”

DAVR (A): Devir

“Bu bino Timur saltanati davrida qurilgan.” (Ozod Qushlar:260)

FASL (A): Fasil, mevsim

“Nihoyat, latif havoli bahor faslida daraxtlar chiqarg’on barglar yer yuzig’a chiqdi.” (Doktor Muhammadiyor:203)

KELAJAK (T): Gelecek

“Kelajakka o’tib qolish hollari hikoya qilinadi.” (Qizil Almo:305)

KEZ (T): Zaman, an

“Rayimning «manzili» safning o’rtalariga silcib qolgan kezlar xayoliga g’alati bir fikr keldi.” (Saf:274)

KUZ (T): Güz, sonbahar

“Sentyabr oylarining oxiri, ilk kuz oqshomlaridan biri edi.” (Mening O’g’rigina Bolam:206)

KUN (T): Gün

“O’sha kun sen ishdan yayov qaytding.” (Ozod Qushlar :276)

KUNDUZ (T): Gündüz

“Shuning uchun ham kecha-yu kunduz hordiqsiz ishlar, o’ziyam cuda charchagan emish.” (Vido:230)

MAVSUM (A): Mevsim

“Shu palla Rayim Cholning xayoliga bir o’y keldi: loaqal bir mavsum safning oxirida yursa edi!” (Saf: 275)

VAQT (A): Vakit, zaman

“Nega o’tinni vaqtida yorib qo’ymading!” (Qizil Almo:330)

3. Sesçe aynı anlamca farklılık gösteren kelimeler: Türkçe kökenli bazı kelimeler zaman içerisinde ya anlam kaymasına uğramış ya da ifade ettiği anlamlardan bazılarını yitirmiştir. Özellikle anlam kaymaları ÖT ile TT arasındaki önemli farklılıklardan birini oluşturmaktadır.

KECH (T): Akşam, geç

“Kech kuz kunlarining birida kechga yaqin qattiq yomg‘ir yog‘di.” (Ma‘suma Qiz Qarg‘ishi:322)

“*Sonbahar günlerinin son günlerinden birinde geç sayılabilecek bir saatte şiddetli yağmur yağdı.*”

“Kechki taomga tuzukroq dasturxon qilishni tayinladi.” (Savga:339)

“*Akşam yemeğine düzgün bir sofraya hazırlamasını tembihledi.*”

PESHİN (F): Öğle

“**Peshin** namozini o‘qiyaptilar.” (Öğle namazını kılıyorlar.)

TUSH (T): Düş, rüya, öğle

“Bobur cangu cadal ichra qo‘rqinchli **tush**dek kechgan umri poyoniga qarab borayotganini anglar edi.” (Nuqta:262)

“*Babür kavga dövüş içinde korkulu bir rüya gibi geçen ömrünün sona yaklaştığını anlıyordu.*”

“Bir soatdan keyin **tush** bo‘ladi.”

“*Bir saat sonra öğle oldu.*”

“Agar tush bo‘lsa, qachon uyg‘onarding?” (Ozod Qushlar :282)

“*Eğer bir rüya ise, ne zaman uyanacaktın?*”

TUN (T): Gece

“**Tun**lari bir erining ovunchog‘i bo‘ladi, bir emizikli bolasini yupatadi.” (Xachcha Bu: 346)

“*Geceleri bir kocasını eğlendirdi, bir memedeki bebeğini avuttu.*”

“Xachcha o‘sha **tun** ham oriqlik yelkasini qisib qo‘yaqoldi.” (Xachcha Bu:347)

“*Hatice o gece de zayıf, çökmüş omuzlarını kısıp kaldı.*”

UZOQ (T): Uzun, uzak, çok

uzoq o‘tgan zamonda (Uzun zaman önce)

uzoq vaqtdan beri (Uzun zamandan beri)

“Menimcha, Olmaota stantsiyasi bo‘lsa kerak, **uzoq** turib qoldik.” (Borsa Kelmas Darvozasi: 352)

“*Bana göre, Almatı istasyonu olmalı, çok durakladık.*”

“Ulardan o‘n besh metrlar **uzoqlik**da soqchilar yelkadan miltiqlarini olib shay bo‘lib turishibdi.”

(Borsa Kelmas Darvozasi: 350)

“*Onlardan on beş metre **uzaklık**ta askerler omuzlarındaki silahları alıp sıraya girdi.*

“Oxir-oqibatda **uzoq** izlanishdan so'ng 'Temur tuzuklari'da bu afsonaga bevosita bog'liq ma'lumotlarni topishga muvaffaq bo'ldim.” (Amir Temur o'g'lining o'limi haqida rivoyat: 2)

“**Uzoqbay uzoq**dan opalarini Qo‘zivoy masxara qilib turadi.”

“*Uzakhbay uzaktan abblariniyla dalga gechiyordu.*”

«İshqilib umri uzoq bo‘lsin...» (Vido:226)

“*İnşallah ömrü uzun olur.*”

4.Yabancı kökenli kelimeler:

YANVAR (R): Ocak

FEVRAL (R): Şubat

MART (L): Mart

APREL (L): Nisan

MAY (L): Mayıs

İYUN (R): Haziran

İYUL (R): Temmuz

AVGUST (R): Ağustos

SENTABR (R): Eylül

OKTABR (R): Ekim

NOYABR (R): Kasım

DEKABR (R): Aralık

SEKUND (R): Saniye

MINUT (R): Dakika

CHISLO (R): Tarih

KALENDAR (R): Takvim

Dakika, saniye, tarih, takvim kavramları ve ay adlarının tamamı yabancı kökenli kelimelerden yani Rusça ödünclemelerden oluşmaktadır. Yalnız TT ile ÖT'nde “Mart” ayının şekilce birebir örtüştüğü görülmektedir.

DUSHANBA (F): Pazartesi

SESHANBA (F): Salı

CHORSHANBA (F): Çarşamba

PAYSHANBA (F): Perşembe

JUMA (A): Cuma

SHANBA (F): Cumartesi

YAKSHANBA (F) / OTDIX KUNI (R+T): Pazar

ÖT'nde ay adları Farsçadan ödünçleme yapılmıştır. Yalnız Pazar günü için kullanılan “otdix kuni” dikkat çekicidir. Rusça “dinlenme” anlamına gelen “otdix” ile ET “kun” sözü birleştirilerek oluşturulmuş ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Örnek: “Otdix kuni opang bilan kelasan, ko‘rasan adangni”.

Alfabenin farklılığından kaynaklanan j/c sesi hariç tutulursa TT ile birebir olan yalnız “juma” günüdür.

5. Ses açısından ayrı olan kelimeler: ÖT'nde edebi dilde mevcut aşağıdaki kelimelerin bir kısmı Anadolu ağızlarında kullanılmasına rağmen günümüz edebi dilinde yoktur. Mesela İç Anadolu ağızlarında yer alan “ötesi gün” ibaresindeki “ötesi” ile ÖT'deki “o'tmish” kelimesinin ifade ettiği anlam aynıdır.

KO'KLAM (T): Bahar

“Uning ham o‘mr ko‘klami fasli xazonga yuz tutib, sarg‘aygan yaproq yanglig‘ tokilib borayotir.” (Nuqta:262)

PAYT (T): Belli bir zaman dilimi, an, fırsat

“Shu payt ro‘parasidagi derazaning orqasidan ikki kishining tovushi qulogiga chalindi”. (Vido:231)

“Shunday paytlarda senda qadrdon yurtimga qaytib ketyapman, degan bir ilinj paydo bo‘ladi.” (Borsa Kelmas Darvozasi:352)

ANCHA (T): Epeyi, hayli

Anchadan beri: Epeyden beri

“Otamizning o‘lganiga anchagina yil o‘tib ketdi.” (Mening O‘g‘rigina Bolam:206)

BIRPAS ():Anlık, an

“Karvonboshi bir pas jim turdi-da, tuyakashga gapirdi.” (Karvon: 316)

CHILLA (F): Zahmet, sıkıntı

yoʻz chillasi (Yazın en sıcak günleri)

qish chillasi (Kışın en soğuk günleri)

“Chilla kirsas; chil oyog’i” (O’zbek Xalq Maqollari: 478)

“Chillada sug’orilgan bog’; chil botmon uzum berar” (O’zbek Xalq Maqollari: 478)

DAM (F): Dakika

“Bardamqul yuragiga tugib yurgan orzu-havasini shu dam xotiniga aytmoqchi bo’ldiyu, hali o’zi biror qarorga kelmagani uchun gapni aylantirdi.”(Savga: 330)

Dam-badam: Daima, sùrekli

“Dam-badam televizorga qarab allanarsa tikib o’tirgan xotini qiziga bir qarab qo’ydidam, eriga o’girildi.” (Qarz: 213)

DARROV (F): Hemen

“Choyxonachilar chetdan kelgan odamni darrov bilishadi.” (Qarz: 214)

ERTA (T): Yarim, erken

“Ertalab, ehtimol ganch suvoqqa kirishsalar.” (Vido: 229)

“Har kuni erta nahorda turib, yarim kechada yotadi.” (Vido: 229)

“Nihoyat ishi yurishib, erta-indin yovlab men ham yoruglikka chiqaman deb turganda bunday bo’ldi!..” (Vido: 229)

erta bilan (T): Erkenden

“Erta bilan soat 9 dagi po’ezdga qoldi...” (Doktor Muhammadiyor:198)

Ertaga (T) Sabah, yarim

“Ertaga urtoqlaringa toza maqtanadigan buldimda:” (Mening O’g’rigina Bolam: 206)

ENDI (T): Şimdi

“Endi o’n to’rt dan o’n beshga o’tdi.” (Mening O’g’rigina Bolam: 207)

HALI (T): Demin, biraz ònce, henüz, řu ana kadar

“Hali tong bo’zarmay Rayim Cholning uyqusi qochdi.” (Saf: 272)

O’shanda (T): o zamanda

O’shandan beri (T): O zamandan beri

“O’shandan buyon Asqarning otiniyam atamay qo’ygan, go’yo sinfda bunday bola uning uchun yo’q edi.” (Qizil Almo: 299)

HOZIR (A): Şimdi, hazır

“Gapimni bo’lmalaring, hozir men senlarga buning qanday bo’lganligini aytib beraman.” (Qizil Almo: 302)

INDIN (T): Öbür gün

“Erta-indin kelib qoladi, ko‘rasiz.” (Ona: 329)

KELASI (T): Gelecek

“Kelasi haftalarda yo‘qlagan bo‘lardim.” (Vido: 224)

KELGUSI (T): Gelecek

“Voqean, kelgusi haftaning xuddi shu kuni xuddi mana shu maskanda ajoyib do‘stimizning ham tavallud tantanalari nishonlangusi.” (Shoirning To‘yi: 12)

O‘TMISH / O‘TGAN (T): Geçmiş

O‘tgan kuningni unutma; xam chorig‘ingni quritma.” (O‘zbek Xalq Maqollari:192)

ÖT yer alan “ötgen” kelimesi Türkçe kökenlidir. DLT’te; ET. ve OT. dönemlerinde ötfilinin “bir şeye geçmek” anlamı taşıdığı bilgisi yer almaktadır. Öt- fiilinden türetilmiş “Ötān” : Öteki gün ve “Ötövün” : Geçen gün, öteki gün anlamına gelen kelimeler de mevcuttur (Gülensoy 2007:675).

Doğu Anadolu ağızlarında halen yaşamakta olan ve şimdi anlamına gelen “indi” kelimesi ÖT’nde “endi” şeklinde kullanılmaktadır (Caferoğlu 1995:260). OT döneminde; şimdi, işte anlamlarına gelen “uş” “imdi” ile birleşerek “şimdi” şekline dönüşmüş ve iki lehçe arasındaki farklılıklardan biri olmuştur.

ET ve OT dönemlerinde; sabah, yarın, erte ve ertesi anlamlarını taşıyan “érte” kelimesi <ér + te şeklinde oluşmuştur. DLT’te “erken” sözcüğü yer almakta ve günümüzdeki anlamıyla kullanılmaktadır. Fakat “terkin” sözcüğünün (E (<i>i</i>):R + TE / +TEN/ +TÜK/+KEN) iki anlamı verilmiştir. İlki, toplu olan, toplanmış olan her şey ikinci anlamı ise tez, çabuktur (Gülensoy 2007:340). ÖT’de “ertaga” yarın ve “erta” erken, sabah anlamlarında edebi dilde mevcut kelime TT’si ağızlarında; ertesi, gelecek, sabah, yarın anlamlarıyla yaşatılmaktadır (1967 Tarama Sözlüğü).

SONUÇ:

1. Özbeklerin kullandığı Latin alfabesinde yer alan “q, w, x ve yuvarlak a” sesleri ile bizim kullandığımız Latin alfabesinde “ş, ç, o” şeklinde gösterilen “sh, ch, o” seslerinin oluşturduğu farklılıklar dikkate alınmadan ses ve şekil açısından her iki lehçede aynı on beş kelime tespit edilmiştir.

2. Özellikle geniş zaman aralıklarını gösteren kelimelerin kısmen ses açısından farklılık gösterdiği bu da ÖT’ne Arap ve Fars dillerinden giren kelimelerin birebir ödünçleme

yapılmasından kaynaklanmaktadır. Yabancı kelimeler orijinal halleriyle Özbek edebi diline girmiştir. Benzer bir durumu Rusça ödünçlemelerde de görmekteyiz.

3. Bir kısmı Anadolu ağızlarında kullanılmasına rağmen günümüz edebi dilinde olmayan zaman ifadelerinin ÖT yer aldığı görülmüştür.

4. Türkçe kökenli bazı kelimeler zaman içerisinde ya anlam kaymasına uğramış ya da ifade ettiği anlamlardan bazılarını yitirmiştir. Anlam kaymaları ÖT ile TT arasındaki önemli farklılıklardan birini oluşturmaktadır. Bu kategoride beş kelime tespit edilmiştir. Bunlardan “kech” kelimesinin ilk anlamı ÖTİL’nde “akşam” olarak verilse; ikinci anlamı TT’nde olduğu gibi “geç” yani belirlenen süreden sonrası şeklindedir. ÖTİL’nde “tüş” kelimesinin ilk anlamı TT’ndeki gibi “rüya”, ikinci anlamı ise bizim lehçemizden farklı olarak “güneşin tam tepeye geldiği zaman” yani öğle şeklinde kullanılmaktadır. ET’de bu kelimenin “vakit” anlamı vardır (Gabain 2000:302). “Uzoq” kelimesi her iki lehçede de mesafeyi gösterir. Fakat ÖT’nde bu kelimenin diğer anlamları arasında yer alan; “belli bir süre devam eden, çabuk bitmeyen, yani devamlı” şekli de kullanılmaktadır.

Yine ET’de “gece” (Gabain 2000:303) anlamını taşıyan ve TT’inde kullanılmayan “Tün” kelimesi ÖT’nde “gece” anlamıyla kullanılmaya devam etmektedir.

TT’sinden tamamen farklı anlamda kullanılan bir diğer kelime ise “peshin” dir. ÖTİL’nde “gün ortası” şeklinde açıklaması yapılmakta ve ÖT edebi dilinde hâlihazırda kullanılmaktadır.

Türkçe, geçen asrın ilk çeyreğine kadar iki yazı dili kullanmıştır. Bunlardan birisi Çağatay Türkçesi, diğeri ise Osmanlı Türkçesidir. ET döneminde aynı yazı dilini ortak kullanan Türk topluluklarının, iki ayrı yazı dili kullanmaya başladığı dönemde de müşterekleri devam etmiştir. Geçen asrın ilk çeyreğinde Sovyet Rusyasının Türk coğrafyasını istila etmesinden sonra Türk topluluklarının konuşma dillerinin yazı dili olarak kullanılmaya mecbur edilmesiyle yeni Türk yazı dilleri ortaya çıkmıştır. Yeni Türk yazı dilleri mümkün olduğu kadar farklılıkların ön plana çıkarılması şeklinde olmasına rağmen birçok müştereklerini kaybetmemiştir. Ancak yapı bakımından tamama yakın bir oranda ortak olan Türk dilinin kolları, anlam bakımından farklılıklar kaydetmiştir. Anlam ve fonksiyon bakımından farklı fakat aynı ses değerine sahip olan eş sesli kelimeler sebebiyle yapılan aktarmalarda da çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken başka bir nokta ise ses değişimleri, bir kelimeye zamanla yeni anlamların yüklenmesi ve alıntı kelimelerdir.

İşaretler ve Kısaltmalar:

- + : Gramer analizinde isim tabanlarının sonunu gösterir.
- : Gramer analizinde fiil tabanlarının sonunu gösterir.
= : Anlamda eşitlik
A : Arapça
DLT : Divan-ı Lugat –it Türk
ET : Eski Türkçe
F : Farsça
R : Rusça
OT : Orta Türkçe
ÖT : Özbek Türkçesi
ÖTİL : Özbek Dilinin İzahlı Lugati
TT : Türkiye Türkçesi

KAYNAKLAR:

1. **AÇIK, F.** (2010) Özbek Edebiyatından Seçme Hikâyeler. Bengü Yayıncılık, Ankara (Basım aşamasında)
2. **AZAM, E.** (2010) Shoarning to‘yi www.ziyouz.com
3. **CAFEROĞLU, A.** (1994) Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları, Ankara.
4. **CAFEROĞLU, A.** (1995) Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar. Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları, Ankara.
5. **CAFEROĞLU, A.** (1995) Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar. Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilayetleri Ağızları. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları, Ankara.
6. **DAVRON, H.** (1995). *Sahibkiran Nebiresi*: “Amir Temur o'g'lining o'limi haqida rivoyat” Sharq Nashriyoti, Taşkent.
7. **GABAIN, A. V.** (2000) Eski Türkçenin Grameri. (çev. Akalın, Mehmet) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları, Ankara.

8. **GÜLENSOY, T.** (2007) Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü. I / II. TDK Yayınları, Ankara.
9. **MARUFOV, Z. M.** Editörlüğünde (1981) Özbek Tilining İzahli Lugati I / II. Rus Dili Nashriyot, Moskva.
10. **MAHMUDOV, N. B. TOHLIYEV** (1991). Özbek Tilini Örganamiz, O'qituvchi Nashriyot, Taşkent.
11. **MİRZAYEV, T., MUSOQULOV, A., SARİMSOQOV, B.** (2005) O'zbek Xalq Maqollari. Sharq Nashriyot, Toshkent.
12. **REŞETOV, V.V.- ŞAABDURAHMANOV, Ş.** (1978). Özbek Dialektologiyası, Taşkent.
13. **ŞAABDURAHMANOV, Ş. - ASKAROVA, M.** (1980). Hazirgi Özbek Edebiy Tili, O'qituvchi Nashriyot, Taşkent.
14. **TURSUNOV, U.- MUHTAROV, C.** (1992). Hazirgi Özbek Edebiy Tili, O'qituvchi Nashriyot, Taşkent.

